

Š i f r a k a n d i d a t a :

--

Državni izpitni center

JESENSKI IZPITNI ROK

SOCIOLOGIJA

==== Izpitna pola 1 ====

Strukturirane naloge

Petek, 28. avgust 2020 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani).

Izpitna pola vsebuje 4 strukturirane naloge, od katerih izberite in rešite 2. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 40; vsaka naloga je vredna 20 točk.

V preglednici z "x" zaznamujte, kateri nalogi naj ocenjevalec oceni. Če tega ne boste storili, bo ocenil prvi dve nalogi, ki ste ju reševali.

1.	2.	3.	4.

Rešitve pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom v izpitno polo v za to predvideni prostor **znotraj okvirja**. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 2 prazni.

M 2 0 2 5 2 1 2 1 0 3

Prazna stran

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

OBRNITE LIST.

Vir 2

(Lavrič, T. (2018): Tolpa mladega Ješue (2. knjiga: Zdravilec). Buch d.o.o. in Zavod Strip art, Ljubljana, str. 47)

1.3. Imenujte in predstavite tip oblasti, ki ga razberete s slike in iz besedila v viru 2.

Tip oblasti: _____ (1)

Predstavitev tipa oblasti: _____

_____ (2)
(3 točke)

1.4. Opredelite državo v ožjem pomenu besede.

_____ (2 točki)

1.5. Kateri temeljni obliki političnih sistemov ločimo glede na odnos med državno oblastjo in ljudstvom?

Navedba prve oblike: _____ (1)

Navedba druge oblike: _____ (1)
(2 točki)

1.6. Predstavite tri značilnosti ene od navedenih oblik političnega sistema iz odgovora na vprašanje 1.5.

Izbrana oblika političnega sistema: _____

Prva značilnost: _____

(1)

Druga značilnost: _____

(1)

Tretja značilnost: _____

(1)
(3 točke)

Vir 3

Koledar pravi, da mineva 50 let od smrti Jana Palacha, češkega študenta zgodovine, ki se je januarja 1969 sredi Prage polil z bencinom in sežgal. Tri dni pozneje je umrl. Jan Palach je s tem dejanjem protestiral proti okupatorskim silam varšavskega pakta, ki so avgusta 1968 zasedle Češkoslovaško. [...] Šlo je za sporočilo rojakom, da se je potrebno okupaciji upreti. Šlo je za sporočilo, da se ljudstvo z okupacijo ne sme sprijazniti. Še slabše pa je, če je ljudstvo do okupatorja prijazno.

(Žerdin, A. (2019): Koža. Sobotna priloga, 19. 1. 2019, str. 1)

1.7. Kateri tip politične participacije je nakazan v viru 3?

A Konvencionalna politična participacija

B Nekonvencionalna politična participacija

(1 točka)

1.8. Kakšni so trendi spreminjanja udeležbe državljanov v konvencionalni in nekonvencionalni politični participaciji v sodobnih gospodarsko razvitih državah?

(2 točki)

1.9. Katera politična institucija Evropske unije ima izvršilno oblast?

(1 točka)

1.10. Zapišite priimek sociologa, ki je prvi podal obširno opredelitev birokracije in birokratske organizacije.

(1 točka)

2. Šolanje

2.1. Kaj je edukacija?

(2 točki)

2.2. Razložite, zakaj je šola družbena institucija.

(2 točki)

2.3. Kdaj se je v Evropi pojavila potreba po obveznem šolanju in po množični pismenosti ter s katerimi idejami/gibanjem je bila povezana?

Časovna umestitev (stoletje): _____ (1)

Poimenovanje idej/gibanja: _____ (1)
(2 točki)

2.4. Kateri so bili pomembni prispevki obveznega šolanja k modernizaciji evropskih družb? V odgovor vključite tri različne vidike prispevka šole k modernizaciji.

Prvi vidik: _____ (1)

Drugi vidik: _____ (1)

Tretji vidik: _____ (1)
_____ (3 točke)

Vir 1

[...] predvidel ustroj delovanja sodobnih družb ter vlogo in pomen šolanja kot generatorja družbene neenakosti v (post)industrijskih družbah, status elit ter družbeni položaj tistih, ki so bili v okviru procesa konkuriranja za selektivne družbene položaje neuspešni itn. Osrednje merilo posameznikovega družbenega statusa namreč ni več njegov izvor, npr. socialno-ekonomski položaj staršev, temveč njegove zasluge, ki jih Young povzame v formulo »zasluga (*merit*) = IQ + trud«. Kar šteje oz. kar posamezniku dodeli družbeni status, namreč niso več okoliščine, na katere posameznik nima vpliva in so z moralnega vidika torej arbitrarne, temveč njegov (predvidoma (iz)merljivi) dosežek v procesu šolanja kot seštevek oz. rezultat cele vrste dejavnikov [...].

(Barle Lakota, A., Sardoč, M. (2015): Enake možnosti in družbena (ne)enakost v družbi znanja. Šola za ravnatelje, Kranj, str. 7-8)

- 2.5. Ekspanzija šolanja je bila deklarativno povezana z enakimi družbenimi možnostmi in načeli meritokracije. Pojasnite povezanost med njima. Lahko si pomagata z virom 1.

(2 točki)

Vir 2

Knjiga temelji na uvodni tezi, da so spremembe – stalne, vedno hitrejše, vseprisotne – najpomembnejša značilnost sveta, v katerem živimo, ter da se izobraževalni sistem na to ne odziva ustrezno. [...] Institucija, ki se imenuje »šola«, je taka, kot je, zato, ker smo jo tako izoblikovali. Če je neustrezna, kakor trdi Marshall Mc Luhan, [...] če izobražuje za odtujenost, kot trdi John Gardner, če ne razvija inteligentnosti, kot trdi Jerome Bruner, če temelji na strahu, kot trdi John Holt, [...] če kaznuje kreativnost in neodvisnost, [...] če ni taka, kakršna bi za opravljanje svojega poslanstva morala biti, jo je treba spremeniti. In mogoče jo je spremeniti [...]

(Postman, N., Weingartner, C. (1969): Teaching as a Subversive Activity. Dell Publishing Co, New York, str. xiii–xiv)

- 2.6. N. Postman in C. Weingartner sodita med avtorje alternativnih pogledov na delovanje in organizacijo šolskih sistemov (vir 2). Svojo kritiko usmerjata v šolske učbenike in šolski kurikulum. Predstavite njun kritični pogled na šolo.

(2 točki)

2.7. Kateri dejavniki pripisanega družbenega statusa so kljub korektivom množičnega obveznega šolanja ohranili svoj vpliv tudi v sodobnih družbah. Navedite dva taka dejavnika in za enega navedenega utemeljite njegov vpliv.

Navedba dveh dejavnikov: _____

_____ (1)

Predstavitev/utemeljitev: _____

_____ (2)
(3 točke)

2.8. Kateri predstavniki funkcionalistične sociološke teorije so poudarjali vlogo šole v zagotavljanju delovanja družbe in njene stabilnosti? Obkrožite dve pravilni rešitvi.

- A Louis Althusser.
- B Talcott Parsons.
- C Karl Marx.
- D Michael Apple.
- E Émile Durkheim.

(2 točki)

2.9. Pojasnite pojma uradni in skriti kurikulum.

Uradni kurikulum: _____

_____ (1)

Skriti kurikulum: _____

_____ (1)
(2 točki)

3.6. Kateri vrsti religijskih skupnosti prepoznate v navedenih opisih?

»[...] je hierarhično in birokratsko organizirana religijska skupnost. Izrazita je delitev na hierarhično organizirano duhovščino in navadne vernike ali laike.«

_____ (1)

»[...] je ohlapna, šibko organizirana skupnost. Je maloštevilna, članstvo je prostovoljno in ni formalizirano.«

_____ (1)
(2 točki)

3.7. Kaj je značilnost etičnih religij? Navedite tri primere etičnih religij.

Značilnost: _____

_____ (2)

Primeri: _____ (2)
(4 točke)

3.8. Kako imenujemo pojav (proces) zmanjševanja družbenega pomena religije?

_____ (1 točka)

3.9. Pojasnite, kaj je verski fundamentalizem, in v odgovor vključite dve značilnosti tega pojava.

Pojasnitev: _____

_____ (1)

Prva značilnost: _____

_____ (1)

Druga značilnost: _____

_____ (1)
(3 točke)

3.10. Navedite en primer civilne religije.

_____ (1 točka)

4. Delo, moderne družbene organizacije in prosti čas

Vir 1

[...] obsežna raziskava, ki je sredi 20. stoletja trajala več desetletij, opravil pa jo je ameriški sociolog Otis Dudley Duncan. Najprej Američane, nato pa še prebivalce drugih držav je prosil, naj različne poklice razvrstijo po prestižu (ugledu), pri čemer je naletel na presenetljive podobnosti: pripadniki poklicev, kakršni so zdravniki, bolniške sestre, učitelji in socialni delavci, so bili deležni večjega občudovanja kakor poslovni direktorji in borzni posredniki, ki so zaslužili veliko več kakor ljudje v prej omenjenih poklicih; učitelje in bolniške sestre so cenili tudi veliko bolj kakor politike, ki so na seznamu precej nizko. Raziskava je pokazala tudi, da kvalificirani fizični delavci-mojstri, denimo električarji in tesarji, uživajo velik ugled.

(Sennet, R. (2008): Kultura novega kapitalizma. Založba /^{*}cf, Ljubljana, str. 77)

- 4.1. Zaposlitev/poklic, ki ga nekdo opravlja, pomembno vpliva na družbeni status posameznika. Kateri določnici družbenega statusa, povezani s poklicem, sta omenjeni v viru 1?

Prva določnica: _____ (1)

Druga določnica: _____ (1)
(2 točki)

- 4.2. Zakaj je zaposlitev še pomembna za posameznika/posameznico (poleg tega, da vpliva na njegov/njen status)? Predstavite še dva vidika/razloga njene pomembnosti.

Prvi razlog: _____ (1)

Drugi razlog: _____ (1)
(2 točki)

- 4.3. Kratko predstavite tri značilnosti profesij, po katerih se te razlikujejo od drugih poklicev.

Prva značilnost: _____ (1)

Druga značilnost: _____ (1)

Tretja značilnost: _____ (1)
(3 točke)

4.4. Navedite in razložite dva vzroka za to, da so bile v modernih družbah profesije eno najhitreje rastočih področij zaposlovanja v 20. stoletju.

Prvi vzrok: _____

(2)

Drugi vzrok: _____

(2)

(4 točke)

Vir 2

Brezposelni so le kratek čas, ko iščejo službo ali ko čakajo, da prevzamejo novo delovno mesto. Ekonomisti ocenjujejo, da je občasna brezposelnost v dinamičnih gospodarstvih neizogibna in ponavadi ne predstavlja resnega problema.

(Haralambos, M., Holborn, M. (1999): Sociologija: Teme in pogledi. DZS, Ljubljana, str. 249)

4.5. Katera vrsta brezposelnosti glede na vzrok zanjo je predstavljena v viru 2?

(1 točka)

4.6. Navedite in kratko predstavite še eno vrsto brezposelnosti glede na vzrok zanjo.

Navedba: _____

(1)

Predstavitev: _____

(2)

(3 točke)

